

Naisongelma

ELI KUINKA NAISPUOLISIA
VERKKOKÄYTTÄJIÄ PUHUTELLAAN

Vanhan vitsin mukaan verkossa kukaan ei tiedä, vaikka olisit todellisuudessa koira. Sukupuolella on vielä vähemmän merkitystä.

– Petteri Järvinen¹

Internetin käyttäjäprofiilin sukupuolijakaumasta on keskusteltu halki 1990-luvun. Verkon mallikäyttäjäksi on profiloitu valkoinen, heteroseksuaalinen ja hyvätuloisen amerikkalaismies, mutta profiilissa on havaittavissa monimuotoistumista. Naisten käyttäjäosuus on kasvanut tasaisesti ja sen arvellaan olevan Suomessa noin 40 prosenttia ja verkon "naisistumista" koskevissa katsauksissa ennustetaan

jopa naisten nousemista enemmistöksi. (Rautio ja Kolari 1999, 9-10; Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 22-23)

Naiset ovat nousseet Internetiä koskevissa keskusteluissa ongelmaksi karkeasti sanottuna kahdella tapaa: yhtäältä naiset ovat olleet syrjäytyneitä niin teknisessä osaamisessa, verkkosisältöjen tuotannossa kuin käyttämisessäkin. Tämä on nähty uhkana suunnitelmille tasa-arvoisesta tietoyhteiskunnasta, jonka "tietointensiiviset" kansalaiset omaavat moninaiset mediataidot. Samalla se on myös ongelma erilaisille palveluiden tarjoajille, jotka eivät onnistu tavoittamaan haluamaansa naiskuluttajien joukkoa. Vaikeammin tavoitettavat naisongelmat liittyvät kysymyksiin siitä, miten naisia voitaisiin puhutella paremmin verkon käyttäjiksi ja millaisten sisältöjen ja palveluiden avulla tämä onnistuisi.

Keskustelu verkkopalveluista ja naisongelmasta samastetaan usein keskusteluun naisista sukupuolena, joka piirtyy erona vasten miehistä normia. Ongelmaksi koituu uusmediateollisuuden kyvyttömyys tuottaa naisia tavoittavia palveluita, mutta toisaalta myös se, mitä naiset oikein haluavat ja miksi naiset ovat ylipäänsä miehiä vähemmän kiinnostuneita tietoverkoista ja tietotekniikasta. Näin ollen naisongelma laajenee miltei ontologiseksi pohdinnoiksi sukupuolierosta, naiseudesta ja naisellisuudesta. Naisille suun-

Artikkeli tarkastelee erilaisia tapoja, joilla internetin naiskäyttäjistä ja sukupuolesta on keskusteltu erilaisissa suomalaisteksteissä, kuten liikenneministeriön muistiossa, naisille suunnatussa Internet-oppaassa ja naiskäyttäjille rakennetuissa sivustoissa. Tekstit nähdään "sukupuoliteknologioina", jotka eivät ainoastaan kuvaile vaan myös tuottavat ja uusintavat erilaisia ymmärryksiä sukupuolesta. Useimmiten sukupuoli näyttäytyy itsestäänselvytenä, suurena erona, jota paikannetaan arkiin ymmärryksiin sukupuolen kaksinaisuusudesta, mikä taas johtaa jokseenkin jäykkäin, samuudelle rakentuviin sukupuolikategorioihin.

"Naisongelmalle" - kuten sille, miten puhutella naisia verkon käyttäjinä, miten saada naiset kiinnostuneiksi informaatioteknologiasta ja millaisia palveluja naisille tulisi suunnitella - on annettu erilaisia merkityksiä ja vastauksia läpi 1990-luvun jälkipuoliskon. Artikkelissa käsiteltyjen tekstien haluttomuus antaa sijaa moninaisuuksille ja naisten välisille eroille päätyttyä kuitenkin uusintamaan naisongelmaa, sillä kun naisia puhutellaan homogenisoituna ryhmänä, harvat naiset tunnistavat itsensä puhutellussa.

natut verkkopalvelut edellyttävät aina jonkinlaista esiyymmärrystä siitä, millaisia naiset ovat, mikä heitä yhdistää ja kiinnostaa. Kärjistäen siis naiset *sinänsä* muotoutuvat ongelmaksi.

Tarkastelen seuraavassa tapoja, joilla tätä "naisongelmaa" on lähestytty ja selitetty

erilaisissa suomalaisteksteissä. Tutkin Kristiina Raution ja Jukka Kolarin naisille suunnattua verkko-opasta *Netti ja naiset*, liikenneministeriön tutkimusta *Tasa-arvo ja tietoverkot*, Petteri Järvisen yleistajuista kirjaa *Internet – muutostekijä* sekä naisille suunnattuja kaupallisia verkkopalveluita, kuten Soneran *Ellit*-sivustoa, *Nicehouse*-sivuja sekä erilaisten saniteettituoteyritysten sivustoja. Olen kiinnostunut siitä, millaisiin ymmärryksiin sukupuolesta nämä erilaiset tekstit pohjaavat ja millaisia ymmärryksiä naiseudesta ne tuottavat. Otokseni ei ole perusteellinen luotaus tietoverkon käyttäjä pohtivaan kirjallisuuteen, vaan paremminkin kooste uusista, naisia puhuttelevista ja sukupuolikysymystä eksplisiittisesti käsittelevistä teksteistä. On keskeistä huomioida, että sukupuolesta vaikeneminen on huomattavasti sen käsittelemistä yleisempää esimerkiksi nettioppaissa ja tietokirjoissa. Tällöin mieskäyttäjää nousee sanomattomaksi normiksi ja käyttäjän prototyypiksi.

Kaikki tutkimani tekstit voi liittää median diskursiiviseen tuottamiseen, josta televisiotutkija Cecelia Tichi on puhunut mediatilan rakentamisena. Mediasisältöjen ohella erilaiset selittävät asiantuntijatekstit, populaarit yleisesitykset, oppaat, mainokset ja julkisuustekstit osallistuvat kaikki merkitystuotantoon, jonka kautta uusi väline (Tichin tutkimuksessa televisio, tässä tietoverkko) tulee ymmärretyksi. Median selittäminen ja "kotoistaminen" rakentuu jo olemassa oleville diskursseille, arvoille ja perinteille, joiden kautta sille annetaan kulttuurinen konteksti. (Tichi 1991, 3-6; 43) Toisaalta haluan käsitteellistää näitä tekstejä Teresa de Lauretista mukaillen myös sukupuoliteknologioina. de Lauretiksen mukaan sukupuolta tuotetaan jatkuvasti erilaisten teknologioiden – kuten insitutionalisoitujen diskurskien, viihteen ja arkisten käytänteiden – kautta. Nämä tekstit, toimet ja normit muovaavat ymmärryksiä itsestä ja toisista, sukupuolesta ja ympäröivästä kulttuurista. (de Lauretis 1989, ix-x, 12-15.) Sukupuolen esittäminen on siis samalla sen tuottamista, Anu Koivusen sanoin "jatkuvaa rajojen piirtämistä, vakiinnuttamista ja kyseenalaistamista" (Koivunen 1995, 31).

Erilaisten sukupuoliteknologioiden puhutteluja ei tule käsittää saman tasoisiksi sukupuolta tuottaviksi toimiksi, sillä puhutteluihin sisältyy myös niiden haastamisen ja kyseenalaistamisen mahdollisuus. Kuten de Lauretiksen hyödyntämä Michel Foucault toteaa, mitään valtasuhdetta ei ole olemassa ilman vastustus-

ta (Foucault 1980, 140-142). Lisäksi eri puhuttelujen ja tekstien asemat vallan verkostoissa vaihtelevat, eivätkä ne kaikki nouse normatiiviseen asemaan. Tämä on keskeistä seuraavassa käsittelemieni, naisten ja tietoverkkojen kysymyksiä luotavien tekstien kannalta. Esimerkiksi Libressen verkkosivuston ja Liikenneministeriön tutkimuksen esittämät ymmärrykset sukupuolesta operoivat eri auktoriteetin, uskottavuuden ja mielekkyyden tasoilla, eivätkä niiden puhuttelut välttämättä edes "toimi". Pyrin osoittamaan näiden ymmärrysten välisiä jatkuvuuksia ja yhtäläisyyksiä ja tätä kautta niiden sijaintia laajemmassa, sukupuolisuuksia tuottavissa ja uusintavissa diskursiivisissa muodostelmissa, jotka ymmärrän valtasuhteina. Käsittelemäni tekstit voikin ymmärtää paitsi kuvailevina, myös tuottavina, aktiivisina teknologioina, jotka muokkaavat käsityksiä mediateknologiasta ja sen käytöstä, mutta myös sukupuolesta ja identiteetistä.

Se suuri ero

Lukuisia tietoteknisiä käyttöoppaita, ohjekirjoja ja yleisteoksia tuottanut Petteri Järvinen käsitteli verkon sukupuolikysymystä teoksessa *Internet – muutostekijä* vuonna 1996, jolloin naiset olivat vielä selvä vähemmistö verkon käyttäjinä. Useiden muiden kirjoittajien tapaan Järvinen selittää naisten alhaisempaa verkon käyttöä teknologian sukupuolittuneisuudella ja Internet-kulttuurin miesvaltaisuudella. Toisaalta selityksenä on myös absoluuttinen ja peruuttamaton psykofyysinen sukupuoliero, joka juontaa juurensa esihistorian hämärissä syntyneeseen sukupuolisopimukseen: miesten metsästäessä naiset hoitivat lapsia, perhe- ja ystävyyssuhteita nuotion lämpimässä piirissä, mikä selittää sekä naisten hoivaavuuden että sosiaalisuuden. Hoivaavuus on ilmeisen geneettistä, sillä Järvisen mukaan tytöt ovat jo varhain kiinnostuneita eläimistä ja nukeista poikien leikkiessä autoilla ja kiinnostuessa tekniikasta. (Järvinen 1996, 222-223.)

"Tytöjen ja pokien kiinnostusten erilaisuus juontaa kaukaa esihistoriasta, eikä vanhempien pidä tuntea syyllisyyttä kuvitellessaan, että ovat huomaamattaan johdattaneet työt ja pojat perinteisille urille. Teollinen aika, sen jälkeen tulleesta jälkiteollisesta palveluyhteiskunnasta puhumattakaan, on pelkkä ohut kuorrutus ihmistä muovanneessa kehityksessä. Miesten ja naisten erikoispiirteet ovat muovautuneet lähes miljoonan vuoden kuluessa." (Järvinen 1996, 223)

Vastaavanlainen yhdistelmä geneettistä determinaatiota ja sosiaalista konstruktionismia esitetään myös Liikenneministeriön tutkimuksen asiantuntijahaastatteluissa. Anonyymin asiantuntijan mukaan naisten ja miesten välillä täytyy olla motivaatioeroja teknologian käytössä, sillä "kulttuuri ja kasvatusta on 2000 vuotta vanhaa, geenit tulevat 2 000 000 vuoden takaa" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 35). Sukupuoliero on tällöin jotain peruuttamatonta ja muuttamatonta. Erolle on myös vaikea antaa täsmällisempää sisältöä, mutta naisten mieltymys sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja miesten päämäärähakuisuus ovat usein toistuvia eron määreitä.

Järvisen mukaan esihistorian hämärissä metsästäneet miehet kehittyivät fyysisesti vahvoiksi, koska heidän tehtävänsä oli ruokkia kotiluolalla odottava perheensä. Samalla miehistä tuli "väkivaltaisempia, päämäärätietoisempia ja heille kehittyi parempi kyky hahmottaa tilaa ja kolmiulotteisia rakenteita. Metsästäys puolestaan vaati työkalujen käyttöä. Samaan aikaan naiset istuivat ryhmänä nuotion ääressä, lapsia ja perhettä hoitaen, jolloin heidän sosiaaliset taitonsa kehittyivät miehiä paremmin." (Järvinen 1996, 223.) Järvisen maalaama kuva esihistoriallisesta perheestä muistuttaa kovasti 1800-luvulla muotoutunutta länsimaista

ydinperhemallia, jossa nainen hoiti perhettä kodin yksityisessä tilassa miehen ansaitessa elannon ja toimiessa työ- ja liike-elämän julkisilla saroilla. Miljoonan vuoden taa projisoituna malli luonnollistuu ja muuntuu miltei väistämättömäksi seuraukseksi ihmisen evoluutiosta ja sen tuottamasta sukupuolierosta. Samalla naisuuden ja naisellisuuden ja miehyyden ja miehyyden väliset yhteydet luonnollistuvat ja muuttuvat sisäisen olemuksen ilmauksiksi.

Yksityisen ja julkisen välinen jako sekä miesten päämäärätietoisuus toistuvat myös liikenneministeriön haastatteluissa, joiden mukaan miehiin yhdistyy "metsästys, työkalut ja päämäärähakuisuus" ja "miesten harrastukset [ovat] kodin ulkopuolella, naisten harrastukset kotona. Tämän johdosta miehet hankkivat kännykän, omistavat PC:n ja ajavat paljon autoa." Edelleen, "miehillä [on] suhde koneeseen, naiset harrastavat ihmisuhteita". (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 34)

Näiden näkökulmien mukaan miesten geeneihin koodattu metsästysvietti, työkalujen hallinta ja naisten sosiaalisuus siis ikään kuin ajavat heitä julkisiin ja yksityisiin tiloihin, auton rattiin ja lieden ääreen. Havaintojen pintapuolinenkin lukeminen paljastaa niiden vuolaana juoksevat epäjatkuvuudet ja paradoksit: esimerkiksi kotitietokoneen omistamista voisi selittää yhtä hyvin kodin sisäiseen kuin sen ulkoiseenkin toimintaan suuntautumisella. Naisia, miehiä ja teknologiaa koskevat kannanotot tuovatkin selvästi esille niiden epäloogisuuden, ristiriitaisuuden ja sopimuksenvaraisuuden – sen, ettei näissä kategorioinneissa ole mitään "järkeä" tai yhtenäisyyttä, vaan ne voivat jäsentyä hetkestä toiseen täysin päinvastaisina.

Paradoksaalista kyllä, suuria sukupuolieroja ei esitetä pohjimmiltaan olennaisina tietoverkkojen käytössä, sillä "sähköpostissa, news-keskusteluissa tai WWW-sivujen lukemisessa ei ole mitään, mikä ei sopisi *naisten ajatusmaailmaan*." (Järvinen 1996, 220-221, kursiviivä lisätty.) Toisaalta Järvinen kirjoittaa myös news-tekniikan olevan sopiva "miehen tapaan toimia ja käyttäytyä. Naiset, jotka ovat tunnetusti valmiita puhumaan ja kommunikoidaan, olipa välineenä sitten suora kontakti tai puhelinyhteys, ovat päässeet määrittelemään, miten miesten heidän mielestään 'pitäisi' keskustella ja puhua asioistaan. News-alueilla keskustelu käydään miesten ehdoilla, koska säännöt ovat miesten luomia ja suurin osa mukana olijoistakin on miehiä." (Järvinen 1996, 219.) Toisin sanoen news-tekniikka kuvastaa miesten "sisäistä" tapaa kommunikoida ja vapauttaa näin naisisten puhetaiden kolonisoimat miehet keskustelemaan omilla ehdoillaan ja "luontonsa" mukaisesti. Mutta mikä onkaan tämän vapautuksen sisältö, sisäisen miehyyden artikulaatio? Kristiina Raution ja Jukka Kolarin (1999, 51) mukaan useimmat suosituimmista uutisryhmistä käsittelevät tietotekniikkaa ja seksiä.

Järvisen ajattelussa onkin joukko paradokseja, jotka liittyvät sukupuolen määrittämiseen yhtäältä kokemuksesta, olemisesta, tuntemisesta ja kommunikoidusta jäsentävänä peruuttamattomana erona, joka muistuttaa populaarien parisuhdeoppaiden Mars ja Venus -logiikkaa. (Vrt. Tainio 1999, 4-9; 20.) Toisaalta sukupuoliero menettää paikoin merkityksensä täysin ja jäsentyy uudelleen jonkinlaisena naisten asenneongelmana. "Tasa-arvon toteutuminen edellyttää naisten lisääntyvää panosta teknisissä asioissa". Naisten tulisi keskittyä "mukavien" kulttuuri- ja sosiaaliosien sijaan tekniikkaan ja valita jo jouluissa ATK:ta eikä kieliä tai taideaineita. (Järvinen 1996, 221.) Naiseus on tässä jotain immanenttia: joukko sisäsyntyisiä rajoituksia ja olemisen tapoja, jotka tekevät tietoverkkojen käytöstä suorastaan jotakin naisten "luonnon" vastaista. (Miehisen) rationaalisuuden ja päätäväisyyden avulla luonto voidaan kuitenkin ylittää ja näin yltää lähemmäs ihmisyden maskuliinista normia ja sitä kautta myös tasa-arvoa. Sukupuoliero lakkaa olemasta ongelma kun naiset toimivat "miesten tavoin".

Niin liikenneministeriön tutkimuksessa kuin Järvisen teoksessakin esille nouse-

vat ymmärrykset sukupuolierosta ja sen merkityksistä noudattavat arkiajattelun loogiikkaa, jolle sosiologi Judith Lorberin mukaan on nyky muodossaan ominaista sukupuolen näkeminen biologisena, geeneihin pohjaavana erona. Kaksinapaiselle sukupuolimallille ja sukupuolierojen universaaliudelle haetaan oikeutusta luonnosta, geeneistä ja jopa kädellisten pariutumiskäytännöistä – kaikissa tapauksissa sukupuoli erottaa miehet ja naiset kuin eri lajeiksi. Geenit ja hormonit nostetaan käytöstä, haluja ja tarpeita määrääviksi, muuttumattomiksi tekijöiksi ja näin tuotettu, ”luonnollinen” sukupuoliero toimii ideologisena oikeutuksena sukupuolten väliselle epätasa-arvolle. Kuten Lorber korostaa, biologinen ruumis on kuitenkin aina sosiaalinen ruumis, jota sukupuolitetaan kehdestä hautaan ja jonka oleminen on aina sukupuolen *sosiaalisen kategorian* lävistämää. Ei ole mitenkään selvää, että hormonit tuottavat tietynlaisia tilanteita, vaan asia voi aivan yhtä hyvin olla toisinpäin. (Lorber 1994, 13-15; 37-39.) Judith Butleria mukailleen on tärkeää huomata, että oletukset luonnosta ovat aina kulttuurisia ja ne lausutaan tiettyä tarkoitusta varten, tiettyjen sosiaalisten järjestysten tukemiseksi ja oikeuttamiseksi. Viittaukset luontoon projisoivat kulttuuriset ilmiöt esikulttuurisiksi ja siten ”luonnollisiksi” ja muuttumattomiksi. (Butler 1990, 7.) Biologistisen retoriikan, joka on ollut medioissa näkyvästi esillä 1990-luvun jälkipuoliskolla, voi nähdä oikeuttavan tiettyjä ymmärryksiä emotionaalisista naisista ja miehistä ”jotka eivät silitä” ja siten pönkittävän kulttuurisesti spesifiä sukupuolten työnjakoa ja parisuhdemallia.

Naiset, yhteisöllisyys ja itsestäänselvyys

Järvinen erottaa jonkin, mitä kutsuu ”naisten ajatusmaailmaksi” ja joka näyttäisi siis toimivan naisia miehistä erottavana ja naisia lähtökohtaisesti yhdistävänä tekijänä ja joka voidaan myös analysoida ja tuntea. Yhtenä ratkaisuna naisluonnon ongelmaan on rätätälöidä naisille omia palveluita, jotka vastaavat ryhmän erikoistarpeisiin: ”Kukaan ei voi myöskään väittää, etteikö verkossa olisi naisille suunnattuja palveluita, verkossa ovat mukana niin naistenlehdet, kosmetiikka-alan yritykset, Tampax kuin vaatekaupatkin.” (Järvinen 1996, 220-221)

Näin ymmärrettynä naiseutta määrittää kiinnostus omaan ulkonäköön ja heteroseksuaalisen haluttavuuden ylläpitämiseen. Naisten oletettu kiinnostus kohdistuu erityisesti naisellisiin kulutustuotteisiin, kuten kosmetiikkaan, naistenlehtiin tai jopa tamponeihin. Vastaukset naiskysymyksen nostattamaan haasteeseen muotoillaan tässä luonnollistetun sukupuolieron varassa, jolloin naiseus, naisellisuus ja heteroseksuaalisuus limittyvät yhteen. Kun naisia yritetään puhutella joukkona, tuotetaan usein jonkinlainen ”naisyhteisö”. Jopa Järvisen esille nostamat tamponi- ja terveysideyrytykset tarjoavat sivustoillaan tuoteinformaation lisäksi erilaisia yhteisöjä, joissa naiset voivat vaihtaa ajatuksiaan naiseudesta, terveydestä ja ruumiillisuudesta. Nämä yhteisöt voi liittää yhtäältä Internetin virtuaaliyhteisöihin sekä toisaalta naisliikkeestä mukautettuun puheeseen yhteisöllisyydestä. Yhteisö on tullut siinä määrin yleiseksi tavaksi puhua keskusteluryhmistä ja sähköpostilistoista, ettei se välttämättä viittaa niinkään säännöllisesti keskenään kommunikoidvien ihmisten yhteisöllisyyteen kuin sen mahdollisuuteen. Toisaalta olen sitä mieltä, että yhteisöllisen ”me-hengen” luomisen tavat ovat saniteetti-tuoteyritysten palveluissa erityisen kiinnostavia etenkin tavoissaan artikuloida ja etun naiseuden kokemusta.

Tampax community for girls/women tarjoaa tiloja keskustella naisista ja terveydestä otsikolla ”naiset tietävät”. Lisäksi tarjolla on nuorten naisten keskustelualue sekä tytöille suunnattu verkkolehti. Alwaysin Always a woman -sivusto kä-

sittelee äitien ja tyttärien suhteita, naiseksi kasvamista ja terveyttä, mutta mukana on myös keskusteluosio Sharing – women worldwide helping each other. Sani-teettituoteyritysten ylläpitämät yhteisöt ottavatkin paljolti haltuun naisliikkeen naisten keskinäiseen kommunikaatioon, naisten omiin tiloihin ja naiskokemuksen jakamisen retoriikkaa. Tuotteiden esittelyn rinnalla sivustot pyrkivät toimimaan tukevin ja sisarellisina yhteisöinä. Terveys- ja tamponiyritysten sivustot näyttävät toteuttavan havaintoa, jonka mukaan "naiset haluavat verkkoon omia virtuaalisia yhteisöjä", "luovat luottamuksellisen virtuaalisen keskustelupiirin" ja "arvostavat tietoverkoissa viestintää ja vähiten ostamista" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 23). Naisten omien tilojen tuottaminen paitsi sopii saniteettituotteiden intiimiin ja naiskeskeiseen profiiliin, myös edistää tuotteiden epäsuoraa markkinointia.

Libressen "Salainen puutarha" kutsuu käyttäjiäkseen separatistisessa hengessä vain naisia keskustelemaan miesihanteista ja Spice Girlsien vaiheista: "Libresse Secret Gardeniin olet tervetullut minkälaisella tuulella vaan! Tärkeintä on, että olet oma itsesi! Ainoa vaatimuskriteeri on, että olet tyttökunnan edustaja, koska kaikki keskustelut käydään vain ja ainoastaan "Tyttöjen kesken"! Täällä saat sanoa ääneen salaisimmatkin unelmiasi" (www.libresse.fi/index2.html). Palvelun nimi on kiinnostava, koska se viittaa sekä menstruaation tyttöjen kesken jaettavaan "salaisuuteen" että yksityiseen ja vehmaaseen puutarhatilaan arkisemman chat-huoneen sijaan. Sivusto korostaa autenttisuutta – kävijöitä kehoitetaan olemaan aito itsensä sekä myös aito eli ilmeisesti biologisesti määritelty "luonnollinen" nainen. Libressen Garden clubiin tulee rekisteröityä, mutta sivuston toista osaa, Tiedon puutarhaa, voi selailta vapaasti. Opastekstin mukaan "Matkan varrella voit noukkia Tiedon Puutarhasta monia kultaisia tiedonjyväsiiä Libressen tuotteista ja testata itseäsi vaikka Taikalähteen äärellä. Salaisista kysymyksistä löydät valmiita vastauksia toisten esittämiin kysymyksiin ja Mikä ihmeen puberteetti-opas vie sinut puberteetin ja nuoruuden alkulähteille ja tarjoaa perustietoja kuu-kautisista ja kehossasi tapahtuvista muutoksista". (<http://www.libresse.fi/puutarha.html>)

Libressen verkkopalvelu on kohdistettu selvästi teini-ikäisille, vasta sukukypsille tytöille ja sen kansainvälinen sivusto näyttää kiertyvän tyttöjen sukupuolittamisen ympärille. Palveluun kuuluu mm. mahdollisuus kysyä eri maista kotoisin olevilta pojilta esim. seurusteluun, tyttöjen viehättävyyteen ja poikien mieltymyksiin liittyviä kysymyksiä. Esimerkiksi marraskuun 11. päivänä kysymyksiä olivat "onko sinulla tyttöystävää", "mitä mieltä olet suuririntaisista naisista, kerro totuus", "miltä unelmiesi tytön täytyy näyttää", "pitävätkö pojat kireisiin farkkuihin, kireisiin puseroihin ja korkeakorkoisii kenkiin pukeutuvista tytöistä" ja "mitä pidät shoppailusta". Viikon kuumana kysymyksenä taas oli "miten teet saadaksesi pojan huomaamaan sinut?" (<http://www.libresse.com/libresse/AskTheBoys/former.asp>) Libressen palvelu asemoi tytöt kiinnostuneiksi pojista ja ruumiin valmistemisesta sekä poikia että romanssia varten ja se noudattaa kiinnostavalla tavalla Pam Gilbertin ja Sandra Taylorin määritelmää tytöille suunnatusta romanttisesta fiktiosta sukupuoliteknologiana. Tyttöjä valmistetaan astumaan heteroseksuaalisiin käytäntöihin ja etenkin romanttiseen rakkauteen osoittamalla näille naisellisuutta tuottavat ja uusintavat ideologiset ja diskursiiviset positiot. Naisellisuus merkitsee sekä Libressen sivustossa että Gilbertin ja Taylorin tutkimuksessa tässä "romanttiseksi" ja heteroseksuaaliseksi sosiaalistumista ja "naisellinen halu" määrittynyt haluttavuuden ja parisuhteessa onnistumisen kautta. (Gilbert ja Taylor 1992, 77-78, 82-83)

Tämä tyttöyden tekeminen tapahtuu yhteisöllisissä puitteissa, sillä myös Libressen kansainvälinen palvelu perustuu keskustelumahdollisuuksille: "Onko Sinul-

la mielipiteitä? Mielipiteitä maailman tilasta tai trendikkäimmistä hiusmallista. Kerro ne täällä! Ja jos haluat löytää samalla tavalla ajattelevia ystäviä, löydät heidät täältä! Ja jos haluat löytää ystäviä, jotka ajattelevat eri tavoin – löydät heidätkin täältä.” (http://www.libresse.com/libresse/Welcome/welcome_FI.asp) Palvelu siis kutsuu ilmaisemaan mielipiteitä, mutta turvallisesti ”samalla tavalla ajattelevien” ihmisten parissa. Yhteisöllinen retoriikka vaikuttaisikin liittyvän osin sukupuolen sangen homogenisoivaan tuottamiseen ja tekemiseen, sillä palvelusta ei juurikaan löydy keskusteluja muusta kuin musiikista, seurustelusta, muodista ja kauneudesta. Rekisteröitymisen yhteydessä käyttäjät täyttävät henkilöprofiilin, joka koostuu lempinimen lisäksi summittaisesta iästä, mieliharrasteista, -musiikista, -näyttelijöistä, -sivustosta, unelmamatkakohteesta sekä yleisistä kuulumisista. Profiilit ovat näkyvissä aina kun käyttäjä on kirjoittautunut sisään palveluun. Nämä kulutusmielityksiin liittyvät itsen parametrit näyttävät toimivan ”samalla tavalla ajattelemisen” takeina.

Arkiajattelua jäsentävien sukupuolikategorioiden rikkomisen sijaan naisille suunnatut palvelut toimivat sukupuoliteknologioina, jotka tuottavat ymmärrystä naisista heteroparisuhde-, ulkomuoto-, terveys-, ruoka- ja perheorientoituneina. ”Naisia puhuttelevien” verkkopalveluiden taustalla on aina väistämättä oletus naiseudesta, jota puhutellaan. Jotta naisia voitaisiin puhutella täytyy nämä paitsi tuntea myös tunnistaa. Kuten edellä on todettu, tämä tunteminen pohjaa joukolle yleistasoisia ja yleistajuisia oletuksia sukupuolesta suurena erona. Toisaalta tunnistaminen rakentuu naisille jo aiemmin markkinoitujen mediatuotteiden, keskeisimmin naistenlehtien varaan. Sekä Soneran Ellit että Nicehouse hyödyntävät sivuillaan naistenlehtiformaattia. Me Naiset (kuvaava nimi) aloitti verkkopalvelunsa jo vuonna 1995.

Mediatuotteiden puhuttelevuutta ja naisten tunnistamista voi ajatella myös suhteessa Louis Althusserin ajatuksiin uskonnosta, perheestä, koulutuksesta, tiedotuksesta, kulttuurista, lainsäädännöstä ja ammatista subjektia puhuttelevina moninaisina ideologian valtiokoneistoina. Althusserin mukaan ”Ideologialle on [...] ominaista, että se [...] saa itsestäänselvykset toimimaan itsestäänselvyksinä, joita me emme voi olla tunnistamatta (reconnaitre) ja joiden kohdalla huudamme väistämättä ja luonnollisesti (joko äänen tai ’tietoisuuden äänettömyydessä’): ’Selvä se! Juuri niin! Noinhan se on!’” (Althusser 1984, 127.) Vapaan subjektin kategoria on Althusserille jäsentävä itsestäänselvyys, jonka kautta yksilöt subjektivoituvat ideologiaan: ideologia kutsuu yksilöitä ja muuntaa heidät subjekteiksi (Althusser 1986, 129). Judith Butler on ajatellut tätä subjektivoitumisen prosessia suhteessa ruumiiden sukupuolittamiseen ja istuttamiseen heteroseksuaaliseksi matriisiksi kutsumaansa ymmärrettävyyden ja nimeämisen rakennelmaan. Butlerin mukaan ruumiiden nimeäminen naisiksi ja miehiksi on perustava kutsuminen, joka on edellytys yksilön kulttuuriselle ymmärrettävyydelle. Toisin sanoen sukupuoliero ymmärrettynä kaksinapaisena, heteroseksuaaliselle halulle rakentuneena mallina on kulttuuria jäsentävä itsestäänselvyys, joka tuottaa kehukset identiteetin, ruumiin ja halun ajattelemiselle. (Ks. Butler 1999, 40-41.) Subjektivoituminen on puhutelluksi tulemistä ja itsen tunnistamista puhuttelun kohteena, subjektina. Tyttö tulee tytöksi puhuttelun kautta ja pysyy tyttönä normien pakonomaisen toistamisen kautta. Tyttöyden tekemisen jatkuvuus perustuu ruumiin, sukupuolen ja halun oletetulle yhdenmukaisuudelle, joka tuottaa ymmärryksen naisellisestä, heteroseksuaalisesta naiseudesta.

Althusser korostaa erilaisten interpellaatiomekanismien ristiriitaisuutta ja epätasaisuutta, mutta, kuten Butler painottaa, itse subjektivoituminen nähdään Althusserin mallissa yksisuuntaisena puhuttelujen tuloksena. Butler puolestaan painottaa puhuttelujen mahdollisia epäonnistumisia, komennon ja sen haltuuno-

ton välisiä liukumia: "siellä missä subjekti oletetaan samanmuotoiseksi ja missä subjektiä käsketään käyttäytymään yhdenmukaisesti, siellä voidaan myös kieltäytyä laista" (Butler 1999, 41). Esimerkiksi Libressen sivuston voi ajatella pohjaavan kulttuurisille itsestäänselvyksille naiseudesta, ulkomuotokeskeisyydestä ja heteroseksuaalisuudesta. Nämä itsestäänselvykset antavat esitykselle koherenssin, mutta esityksen yksinkertaistavuus ja yksipuolisuus nostavat itsestäänselvykset esille liian paljaina ja täten avaavat ne myös vastustukselle.

Tällaisia eri tahoilla tuotettavia, enemmän ja vähemmän haparoivia kutsujen joukkoja voidaan ajatella myös sukupuoliteknologioina, jotka sekä pyrkivät asemoimaan kutsunna kohteen naiseksi, mieheksi, heteroseksuaaliseksi, teiniksi, jne., mutta myös antavat tälle kategorialle merkityksiä. Sukupuoliteknologia tuottaa oletuksia siitä, millainen kyseinen subjekti on, eli millainen subjekti on. Nämä "tiedot" ovat epäjohdonmukaisia ja usein myös ristiriitaisia, kuten edellä tarkastellut ymmärrykset sukupuolierosta osoittavat. Jos sukupuolta ajatellaan jatkuvan toiston epävakana tuloksena, on tärkeää huomioida erilaisten itsestäänselvyksien tärkeä asema: naisten "tiedetty" puheliaisuus ja sosiaalisuus, miesten päämäärätietoisuus ja teknisyys ovat esimerkkejä toistettavista sosiaalisista järjestystä uusintavista itsestäänselvyksistä. Asia on itsestään selvä tullessaan toistetuksi yhä uudelleen ilman selityksiä tai motivoiteja. "Kaikki tietävät", "on yleisesti tiedossa" ja "kaikille on tuttua" vaikkapa että naisten kommunikaatio on intiimiä. Itsestäänselvykset toimivatkin performatiivina, diskurssin toimina, joilla on "valta tuottaa se mihin se viittaa". (Butler 1999, 41.) Judith Lorber puolestaan korostaa, että juuri arkisten sukupuolitettujen käytänteiden itsestäänselvyys ja läpinäkyvyys tukevat oletusta biologian määrittämästä sukupuolierosta (Lorber 1994, 50). Toistetut sukupuolitettut käytänteet siis luonnollistavat sukupuolieroa ja auttavat sinkoamaan naiset kohti Venusta ja miehet kohti Marsia.

Katkelma Kolarin ja Raution teoksesta *Netti ja naiset* havainnollistaa usean erilaisen itsestäänselvyksen rinnakkaisuutta:

"Usein naisille sähköpostin lähettäminen on helppoa ja tuttua, niin kuin kommunikointi muutenkin. Sähköposti vain tarjoaa uuden välineen, jossa on mukana jotakin paperisen postin henkilökohtaisuudesta ja puheluiden nopeudesta. Myös miehet lähettävät mielellään sähköpostia, toisin kuin kirjeitä. Suomalainen mies ei yleensä ole tottunut sen paremmin kirjoittamaan kuin puhumaan omista asioistaan, mutta sähköpostitse miehet jaksavat rupatella myös arkipäiväisistä asioista, vaikka näin ei olisi 'tosielämässä'" (Rautio ja Kolarin 1999, 35)

Naisten kommunikaatiotaidot ja henkilökohtaisen yhteyden painottaminen nousevat esille tässäkin esimerkissä. Toiset itsestäänselvykset liittyvät miesten kansallisuuden määrittämiin kommunikaatiotaitoihin: "kuten kaikki tietävät", suomalainen mies ei puhu, ainakaan arkisista yksityisasiastaan. Lause uusintaa paitsi oletuksia miesten ja naisten "luonnosta", myös kansallisuudesta.

Filosofi Tuija Pulkkinen on kirjoittanut kansallisuuden tuottamisesta performatiivisena toimintana, jossa yhteinen kieli ja samuus asemoidaan yhteisöllisyyden pohjaksi. Kansallinen identiteetti nähdään tällöin keskinäisenä samuutena ja erona muista kansoista ja siten jonakin perittyinä ja sisäsyntyisenä. Samaa identiteettipohjaista yhteisöllisyyttä on tuotettu myös naisliikkeessä puheena jaetusta naisolemuksesta ja -kokemuksesta. Keskeistä näissä yhteisöjen tuottamisessa on tulla nimetyksi joksikin: suomalaisen miehen identiteetti tuli olemaan vain sen kautta, että kategoria nimettiin, määriteltiin ja erotettiin muista. Näin suomalaisesta mieheydestä tuli sisäisen olemuksen ilmaus, ryhmää pinnan alla yhdistävä samuus. (Pulkkinen 1996, 148-150.) Kyllin monesti toistettuna samuudesta tulee itsestäänselvyys, joka ei vaadi todisteita tai selityksiä – tai itse asiassa se ei ole to-

distettävissä. Itsestänselvyyden saavuttaessa läpinäkyvyyden siitä tulee todellisuutta korvaavaa. (Vrt. Althusser 1984, 127; hooks 1992, 341.)

Naisten ja miesten puuhia

Järvisen teoksessa, kirjassa *Netti ja naiset* ja liikenneministeriön tutkimuksessa nousee esille useita keskenään ristiriitaisia itsestänselvyyksiä, joista kenties keskeisimmät koskevat päämäärätietoisuutta sekä aktiivisuutta. Naiskäyttäjien rationaalisuus nousi esille useaan otteeseen: Internet "ei esimerkiksi säästä aikaa tai rahaa, joten se ei kiinnosta naisia" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 33); "naiset surfaavat verkossa yleensä päämäärätietoisesti, jotain asiaa etsien, kun taas miehille surfailu on usein itsetarkoitus; eksistentiaalista vaeltelua tiedon ja humpuukin valtameressä" (Järvinen 1996, 217); "Naiset saattavat olla kiinnostuneita netin kautta saavutettavasta ajan säästöstä, ja miehet ehkä enemmän näkevät netin ajanviettotapana" (Rautio ja Kolari 1999, 11); "Naiset ovat miehiä enemmän tavoite- ja tehtäväorientoituneita läheistyessään uutta mediaa" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 23).

Naisten verkkokäyttöä luonnehditaan siis motivoituksi ja funktionaaliseksi, ei flâneurmaiseksi, päämäärättömäksi linkistä toiseen vaelteluksi. Naisten tietoverkon käyttö liitetään ajan ja rahan säästämiseen, ei hupiin. Paradoksaalisesti naisten verkkokäyttö näyttyytyykin tässä päämäärähakuisena, mikä on edellä käsiteltyissä teksteissä luettu sisäsyntyisen miehiseksi piirteeksi. Intiimi, sosiaalinen ja emotionaalinen naiseus ei näytä olevan lainkaan esillä näissä ymmärryksissä verkkokäytöstä. Toisaalta naisiin liitetään keskeisesti myös hallitsematon, nautinnollinen, passiivinen ja hyödytön mediakäyttö. Niin televisio, radio, elokuva, aikakauslehdet ja romanttinen fiktio ovat puhutelleet kotitalouksien ensisijaisiksi kuluttajiksi oletettuja naisia keskeisimpänä tulolähteenään. Ydinperheen ihanteelliseen työnjakoon sisältyvä naisten ja kulutuksen (vastakohtana miehille ja tuotannonle) välinen tiivis suhde on asemoinut naiset ensisijaisiksi mediakuluttajiksi, jota niin sisältötuottajat kuin mainostajatkin puhuttelevat. (Spigel ja Mann 1992, vii.)

Television kulutukseen – kuten kulutukseen laajemminkin – usein yhdistetylle passiivisuudelle onkin annettu koko joukko naisisia ominaisuuksia. Oletukset televisiokatsojasta passiivisena, ohjelmavirran turruttavana kuluttajana elävät myös liikenneministeriön tutkimuksen asiantuntijahaastattelussa, jonka mukaan "naiset katsovat miehiä enemmän passiivista televisiota, naisten ajankäyttö keskittyy puhelimeen ja televisioon" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 36). Tutkimuksissa havaitut erot mediakäytöissä saavat merkityksen kaksinaavaisessa aktiivinen – passiivinen -viitekehityksessä ja usein malliin liitetään myös uuden ja vanhan median käsitepari. Useissa tietoverkkoja käsittelevissä katsauksissa televisio edustaa "vanhanaikaista" keskusjohtoista ja passivoivaa viihdettä, jonka vastakohtaksi aktiivisen sisältötuotannon ja tiedon etsinnän mahdollistavat tietoverkot asettuvat. Esimerkiksi Petteri Järvisen mukaan "Katsomme viikosta tai päivästä toiseen toistuvia sarjoja, koska haluamme olla mukana virtuaalisten henkilöiden elämässä ja saada sitä kautta sisältöä omaan, suppeaan elämäämme. TV-kasvot korvaavat henkilökohtaisia ihmissuhteita. [...] Televisiolla on suuri sosiaalinen merkitys. Mutta tämänkin tarpeen tietoverkot täyttävät paremmin. Sähköposti, keskustelukanavat ja kansalaisten omat videolähetykset ja kuvapuhelimet korvaavat monin verroin TV:n saippuaopperat." (Järvinen 1996, 237.) Tällaiset televisionäkemykset perustuvat suppealle ymmärrykselle paitsi televisiokulttuurista ja sen sosiaalisista ulottuvuuksista, myös viihteestä ja viihtymisestä, katselemisesta ja kommunikaatiosta laajemmin. "Uuden" ja "vanhan" median kohtaamisessa uusi esitetään

ikään kuin automaattisesti vanhaa parempana ja sen korvaavana. On tuskin satuma, että sarjamuodoista leimallisesti naisisin, saippuaopera, nousee esimerkiksi syrjäytettävästä, ilmeisen tyhjänpäiväisestä televisioviihdestä.

Käyttäjien sukupuolittuneisuutta on vaikea ohittaa "uuden" ja "vanhan" median kohtaamisesta puhuttaessa – kaksinapaisessa mallissa uusi esiintyy miesten, vanha naisten alueena, jolloin miehet asemoidaan mediakäyttäjinä edelläkävijöiksi ja naiset konservatiivisiksi. Liikenneministeriön tutkimuksessa havaittiin selviä eroja miesten ja naisten kiinnostuksissa eri medioihin: ainoastaan lehdet kiinnostivat molempia yhtä paljon. "Muutoin naisia kiinnostivat miehiä useammin perinteiset kanavat (radio, tv, lehdet, kirjat, elokuva, video) ja miehiä uudet kanavat, kuten tietoverkot ja CD-rom" (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 16). Miten naisille suunnatut verkkopalvelut sitten oikein puhuttelevat konservatiivisiksi mediakäyttäjiksi luokiteltavia naisia? Suomen suurimpien kaupallisten naissivustojen, Ellien ja Nicehousen palvelut nojaavat molemmat yhteisöretoriikkaan: Ellit on mainoslauseensa mukaan "aktiivisten naisten yhteisö" ja Nicehouse laaja keskustelufoorumi. Tarkastelen seuraavassa lyhyesti molempia palveluita sekä niiden suhteita ymmärryksiin naisista ja sisällöntuotannosta.

Naispalveluiden keskeinen ongelma piilee niiden lähtökohdassa, joka on naisten puhuttelemisen joukkona, joka ei määriy harrastusten tai ammatillisten intressien, vaan sukupuolen mukaan. (Ks. Keso, Pietiläinen ja Ranta-Tyrkkö 1999.) Tällaisen melko eriytymättömän ryhmän puhuttelu edellyttää aina jollain tavalla sen pohtimista, millaisia naiset ovat ja mitä he palvelulta haluavat. Vaikka sivustot eivät tuotakaan kysymyksiin yksioikoisia vastauksia, ei puhuttelustrategioita voi kutsua myöskään uusiksi uria aukoviksi. Lähinnä ne toistavat ja tuottavat naisisen visuaalisuuden, sisältöpainotteisuuden, yhteisöllisyyden ja jopa orgaanisen pehmeiden teemoja.

Kristiina Raution ja Jukka Kolarin teoksessa haastateltu verkkosuunnittelija arvelee naisten osallistumisen sisällöntuotantoon muuttavan sisältöjä esteettisemmäksi ja pehmeämpään suuntaan (Rautio ja Kolari 1999, 63). Liikenneministeriön tutkimuksen haastattelujen mukaan taas "sisältö kiinnostaa naisia, jos [se käsittelee] kotiin ja yksityiselämään liittyviä asioita; matkailu, terveydenhoito, kotiosotokset"; "Naisten kokeilunhalu suuntautuu muualle, kuten vaatteisiin, muotiin ja ulkonäköön"; "Ajattelutapana sisällön suunnittelussa on naisten ja miesten maailma, uutiset kaikille. Naisten maailma; ruokapalsta, muoti, sisustus, juhlat. Miesten maailma; urheilu, kalastus, autot"; "Osa haastatelluista verkkosivun sisällön suunnittelijoista on pyrkinyt huomioimaan sukupuolten välisiä eroja kiinnostuksessa. Naisille suunnitellut sivut sisältävä muotiin, kotiin, terveydenhuoltoon tai ruuanlaittoon liittyviä asioita." (Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 33-35; ks. myös 15.)

Luonnehdinnat tuottavat ymmärrystä naisista ja miehistä kirjaimellisesti eri maailman asukkeina. Nämä maailmat voisi nähdä yksityisen ja julkisen piirin erotteluina, jolloin karkeasti sanottuna naisen ja kiinnostus paikka löytyy lieden pieldestä ja miehen lohijoen törmältä. Muoti, terveys, sisustus, ulkomuoto, kotikeskeisyys ja ruoanlaitto nousevat naisia kiinnostaviksi ja yhdistäviksi yläteemoiksi vastakohtana urheilun, eräharrasteiden ja tekniikan määrittämille, leimallisen ei-kotiorientoituneille miehille. Ydinperheen sukupuolitettu työnjako muotoutuu tässäkin naisten ja miesten "luonnostaan" erilaisiksi kiinnostuksiksi, joita on edellä tarkasteltu suhteessa teorioihin geeniperimästä. Kodin ja kodinhoidon naisisuus korostuu Nicehousen käyttöliittymässä, joka pohjaa vahvasti kodin metaforaan. Käyttöliittymä on rakennettu piirretyn talon halkileikkaukseksi ja talon eri alueet edustavat palvelun eri puolia. Mukana on mm. uniin ja niiden tulkintaan, seksiin ja parisuhteisiin keskittyvä Makuuhuone, muotiosio Vaatehuone, henkiseen kasvuun ja minän kysymyksiin pureutuva woolfilainen Oma huone sekä Työhuone,

Lastenhuone, Keittiö ja Verstaas. Palvelu on pääosin naisten tekemä ja samoin kuin Lapin yliopiston Tytöt ja käyttöliittymä -projekti, myös Nicehouse näyttää nojavan fantasiaan naisesta / työstä "sisustavana" ja orgaanisiin muotoihin mieltyneenä olentona. (Vrt. Tasa-arvo ja tietoverkot 1998, 24; <http://media.urova.fi/~female/protot.html>.) Palvelun nimi, "kiva/naistalo" määrittää sen viihtyisäksi naisseksi tilaksi, joka on suunniteltu erityisesti naiskäyttäjää varten. Samalla sen voisi nähdä uusintavan oletuksia domestisesta naiseudesta.

Sivuston esittelyn mukaan "Nicehousen käsityönä tehty graafinen ulkoasu toimittaa lämpimästi tervetulleiksi erityisesti naiset, mutta myös kaikki nettisurffailuun kyllästyneet miehet, jotka kaipaavat Internetistä todellista sisältöä" (<http://www.nicehouse.fi/ohjeet.htm>). Sisältö on eittämättä keskeisin kysymys naisille suunnatuissa palveluissa, mutta sitä on vaikeaa ja epämieliekästä erottaa muodosta – tavoista joilla sisältö esitetään.

Rautio ja Kolari arvelevat yleispalveluiden – kuten verkkojulkaisujen, pankkipalveluiden, verkkokauppojen ja -yhteisöjen – puhuttelevan niin nais- kuin mieskäyttäjääkin. Sukupuolieroista puhutaan lähinnä nyanseina: "Kaikki naiset eivät ole kiinnostuneita esimerkiksi urheilutuloksista listaavien nettipalveluiden seuraamisesta – naisia saattaa kiinnostaa enemmän terveys ja siihen liittyvät palvelut" (Rautio ja Kolari 1999, 11). Varovainen konditionaalimuoto pikemminkin ehdottaa kuin määrittää, mutta implikoi silti, että urheilu kiinnostaa keskimäärin miehiä ja terveysasiat naisia. Rautio ja Kolari nostavat kuitenkin laadun tärkeimmäksi käyttäjien kiinnostusta sääteleväksi tekijäksi ja Ellit-sivuston esimerkiksi toimivasta ja laadukkaasta naisorientoituneesta palvelusta, jonka esittelylle omistetaan jopa oma aukeamansa (Rautio ja Kolari 1999, 76-77). Soneran palvelu onkin toteutettu suurella rahalla ja sitä on myös mainostettu runsaasti. Naistenlehtiformaattia hyödyntävä Ellit koostuu artikkeleista ja keskusteluista, joita käydään viidessä eri kategoriassa: Työ ja raha, Koti ja ruoka, Kunto ja kauneus, Elämä ja ihmissuhteet sekä Huvit ja harrastukset. Elleissä on myös osio Miehillä kielletty, joka nimestään huolimatta on täysin julkinen. Palvelun ensi kuukausien ajan miehiltä kielletyt jutut käsittelivät perheväkivaltaa, suuria rintoja ja kauneusihanteita, mutta painotus on sittemmin muuttunut julkisuuden naisten henkilökohtaissyvyisiin haastatteluihin.² Omaelämäkerrallisista ja tunne-elämän asioista puhuminen on siis ikään kuin "naisten keskistä" ja ei miesten silmille tarkoitettua hieman samaan tapaan kuin naistenlehtien lukeminen.

Toisin toistaminen?

Ellit ei kuitenkaan ole suinkaan vain aktiivisten naisten yhteisö. Keskustelut kääntyvät usein heteroseksuaaliseksi kisailuksi, johon osallistujien nimimerkit ovat sekä naisten että miesten nimiä sekä Cosmon, Vanhan Aatamin, Mies40:n, Karhun ja Nallen kaltaisia nimimerkkejä.³ Keskustelut jäsentyvät Mars ja Venus -logiikan mukaisesti naisten ja miesten kokemusmaailmojen vertailemiseen ja kiistoihin naiseudesta ja naisellisuudesta (siitä, millaisia naiset *todella* ovat). Vaikka Elämä ja ihmissuhteet onkin kategorioista seksipainotteisin, saavat muidenkin osioiden keskustelut kääntyä seksuaalisuuteen ja erityisesti heteroseksuaaliseen haluttavuuteen. Itse asiassa Ellien keskustelut muistuttavat paljolti Saunalahden Aatami ja Eeva -keskusteluryhmää, jonka aiheet vaihtelevat miesten sukuelinten koon merkityksestä minihameiden ja sukkahousujen virikearvoon, homoseksuaalisuuteen ja sitomisleikkeihin. Sekä Elleissä että Aatamissa ja Eevassa keskustelut pyörivät yhtäältä naisten keskinäiseen kokemusten jakamiseen ja isosisko-omaiseen neuvomiseen, mutta myös sukupuolieron merkityksellistämiseen ja tuot-

tamiseen, jonka keskeisiä kysymyksiä ovat, mistä naiset ja miehet pitävät, mitä naiset ja miehet ajattelevat ja kokevat. Keskusteluissa ikään kuin opitaan tuntemaan toiseutta mutta samalla myös tuotetaan raivokkaasti kaksinapaista, heteroseksuaalista halua normalisoivaa sukupuolijärjestystä.

Keskustelut homoseksuaalisuudesta ja ristiinpukeutumisesta nousevat toisinaan esille, mutta aina suhteessa heteronormiin, josta käsin muunlaisten seksuaalisuuksien "perverssyyttä" ja "luonnottomuutta" arvotetaan. Niinpä esimerkiksi Ellien marraskuisessa miesten homofobiaa koskeneessa keskustelussa biologia nousi oikeuttamaan ja tuomitsemaan tiettyjä seksuaalisuuksia: "Mitä varten on uros ja naaras. Mies ja nainen. Hede ja emi. Lisääntymistä varten. Ja homot/lesbot sanovat etteikö ole epänormaaleja?"⁴ Luonto ja biologia toimivat tässä ideologisina oletuksina, joihin viittaamalla sukupuolisuuksia merkitään luonnollisuuden eli "normaaliuden" sekä epäluonnollisuuden eli "epänormaaliuden" määreillä. Kuten Tuija Pulkkinen on todennut, jo sukupuolen käsite viittaa lisääntymiseen " 'Suku' viittaa suvunjatkamiseen, 'puoli' kahtiajakoon. 'Sukupuoli' antaa ymmärtää, että luokkia on kaksi ja että ne tuottavat jälkeläisiä [...] 'sukupuolielämän' totuutta etsitään yleensä sukua jatkavasta luonnosta." (Pulkkinen 1993, 298; Pulkkinen 1996, 183-185; myös Butler 1990, 7.)

Sukupuolikategorioiden ylittäminen, sukupuolisuuksilla leikkiminen ja identiteettien liukuvuus ovat olleet aktiivisen keskustelun kohteina etenkin virtuaaliyhteisöjä koskevassa tutkimuksessa. Sandy Stone on esittänyt transgender-ruumiin verkossa luonnolliseksi ja normaaliksi, sillä hänen mukaansa sukupuolikategorioiden performatiivinen työstäminen, erilaisten identiteettien ottaminen ja jättäminen määrittää kommunikaatiota yhteisöissä (Stone 1996, 180-181). Identiteettirakenteita työstävän esityksellisyyden ajatus toistuu myös toisen tunnetun kirjoittajan, Sherry Turklen, tutkimuksessa, joka painottaa sukupuolella leikkimisen keskeisyyttä keskusteluryhmissä ja virtuaaliyhteisöissä. (Ks. Turkle 1995, 210-232.)

Saattaa hyvinkin olla, että Ellien Karhut ja Miehet ovat itse asiassa jotakin muuta kuin fyysisiä miehiä ja Aatamin ja Eevan kategoriat saattavat nekin mennä ristiin. Tämä ristiinmeno ei ole kuitenkaan väistämättä keskeisin tai kiinnostavin tutkimuskohde. En ole kiinnostunut verkon käytöstä yksilöiden identiteettityönä tai psykologisena ongelmana, vaan erilaisista ymmärryksistä, joita miehen ja naisen kategorioille annetaan verkon käyttöä koskevista keskusteluista. "Todellisesta" identiteetistään huolimatta tekstuaalinen Karhu performoi, tuottaa ja uusintaa tiettyä sukupuolta, joka nivoutuu sukupuolen ymmärrettävyyttä sääteleviin kulttuurisiin normistoihin. Tällaisessa sukupuolen tekemisessä ei siis ole väistämättä mitenkään kumouksellista, eikä se aina tähtää sukupuolen "toistamiseen toisin", parodiseen variaatioon, joka avaisi sukupuolikategoriat ja niiden oletetun yhtenäisyyden uudelleentulkinnalle. (Vrt. Butler 1990, 145-146.) Päinvastoin, toisen sukupuolen tekeminen voi merkitä tekemisen keinotekoisuuden paljastamisen sijaan myös uskottavuuden tavoittelua toistamalla uskollisesti sukupuolikategorioita jäsentäviä itsestäänselvyksiä ja normeja.

Kuten Järvisen, liikenneministeriön, Raution ja Kolarin teokset osaltaan kuvaavat, ei sukupuolikategorioiden epäluonnollistaminen, risteyttäminen tai leikinomainen työstäminen todellakaan ulotu kaikkiin tapoihin puhua tietoverkoista. Päinvastoin suunta voi olla hyvinkin vastakkainen, tietoon ja valtaan pohjaava identiteettien sitominen kaksinapaiseen halurakenteeseen. Naisten nostaminen omaksi erityisryhmäkseen palveluiden kohdeyleisönä tai käyttäjäryhmänä implikoii ja sinällään lähtökohtaista eroa suhteessa kategoriaan "miehet". Sekä liikenneministeriön tutkimuksessa että opastyypisissä julkaisuissa lähtökohtana on sukupuoliero, jolle annetaan erilaisia merkityksiä kaksinapaisesta (mies - nainen) viitekehystä käsin. Nämä erot esiintyvät vuoroin sisäsyntyisinä, geneettisinä, ta-

poihiin, käytänteisiin ja mieltymyksiin pohjaavina tai näiden sekoituksina. Kaikissa tapauksissa erot jakavat miehet ja naiset eri lokeroihin ja tuottavat yhdenmukaisuutta näiden lokeroiden sisässä. (Tainio 1999, 4)

Uskoakseni tarve toistaa itsestäänselvyyksiä naisten sosiaalisuudesta ja miesten luolamiesmäisestä päämäärätietoisuudesta kertoo halusta tuottaa ja ylläpitää niitä. Oletukset Naisen ja Miehen "luonnosta" voidaan ymmärtää stereotyyppinä, joita on mahdotonta todistaa oikeiksi ja jotka saavuttavat totuusarvonsa juuri jatkuvan toiston kautta. Juuri toisto antaa kategorioille näennäisen kiinteyden ja yhtenäisyyden. (Bhabha 1992, 312; 323-324.) Itsestäänselvyydet eivät välttämättä horju edes tutkimustulosten viitatessa erilaisiin merkityksiin: graafisten tunne-merkkien (esimerkiksi ns. hymiöiden) ja tunnereaktioiden yleisyyttä sähköposti-keskusteluissa tutkineet Diane Witmer ja Sandra Katzman olleivat tutkimushypoteesissaan naisten olevan keskusteluissa miehiä kannustavampia, ilmaisevampia ja sävyisempiä. Tutkijoiden otos kuitenkin osoitti, että naiset tosiaankin käyttivät suhteellisesti enemmän graafisia tunne-merkkejä, mutta myös aggressiivisia ilmauksia ja esittivät miehiä useammin suoria haasteita muille keskustelijoille. Sävyisästä, tukevasta tai hoivaavasta naiseudesta ei näkynyt tuloksissa merkkiäkään, mutta loppuyhteenvedossaan Witmer ja Katzman päätyvät pohtivat naisten verkkokirjoittelun eroa tosielämän kannustaviin ja empaattisiin viestintätapoihin ajattelemta lainkaan uudelleen sukupuolta koskevia ennako-oletuksiaan, keskustelukontekstia tai keskusteluryhmän demografisia erityisyyksiä. (Witmer ja Katzman 1998, 6-11.) Ilmeisesti naiseutta koskevat itsestäänselvyydet siis säilyttävät tehonsa tutkimustuloksista riippumatta. Näin kommunikaatiotapoja koskevat ristiriidat siirtyvät koskemaan verkkoympäristön erityisyyttä pikemmin kuin kyseenalaistamaan lähtöoletuksia sukupuolierityistä viestintätavoista.

Itsepintaiset ymmärrykset

Kuten olen edellä pyrkinyt osoittamaan, sukupuolikategoriat ovat sisäisesti hyvin epäjohdonmukaisia ja ristiriitaisia rakennelmia, joissa Naisiin ja Miehiin liitettävät, "luonnolliset" tai "itsestäänselvät" attribuutit voivat vaihtaa paikkoja ja ryhmittä yhä uudelleen. Judith Butler korostaa erilaisten epäjohdonmukaisuuksien tarjoavan tiloja sukupuolen normatiivisuuden ja fiktiivisyyden havaitsemiselle. Kategorioiden sisäisen yhtenäisyyden rakentaminen pyrkii peittämään niissä vilheinä juoksevat epäjatkuvuudet. (Butler 1990, 135-136.) Epäjohdonmukaisuudet ja paradoksit paljastavat käsitteiden ja kategorioiden rajat ja niiden rakennetun luonteen. Niinpä tekstin sisäiset rypyt ja epäjatkuvuudet avaavat kategoriat paitsi merkityksistä käytävälle neuvottelulle, myös kategorioiden analyttiselle purkamiselle.

Vaikka sukupuolelle annettavat merkitykset saattavatkin olla keskenään ja sisäisesti ristiriitaisia, juuri niiden toistaminen itsestäänselvyytenä antaa niille yhtenäisyyden ja "järjen". Itse asiassa sukupuolen näkeminen sisäsyntyisenä, kaksinapaisena heterohalun jäsentämänä rakenteena on perustavanlaatuisen itsestäänselvyyden, johon niin yhteiskuntajärjestys kuin yksilöiden identiteettimäärittelytkin nojaavat. Kuitenkin sukupuoli on enemmänkin *tekemistä* kuin *olemista*, eikä siten ole samantekevää, miten sitä oikein toistetaan, millaisia itsestäänselvyyksiä esitetään ja miten tekeminen suhteutuu yhteiskunnallisiin, sukupuolen, luokan, etnisyyden, seksuaalisuuden ja iän mukaan tuotettujen hierarkioihin. (Vrt. Lorber 1994, 13.) Onkin tärkeää huomioida, että eräs vallitsevista tavoista tuottaa sukupuolta on sen artikulointi "läpinäkyvän" miesnormin kautta, jolloin naisista ei tarvitse puhua lainkaan.

Sukupuoli on välttämätöntä ottaa huomioon niin tietoverkkoja koskevassa tutkimuksessa, politiikassa kuin palveluissakin, mutta ei ole suinkaan samantekevää, millaisiin ymmärryksiin sukupuolesta tämä huomiointi perustuu. Erilaiset arkiarvioituihin nojaavat käsitykset naiseudesta, mieheydestä ja sukupuolierosta kiertävät mitä erilaisemmissa tietoverkkoja koskevissa teksteissä. Näiden itsensä selvyyksille pohjaavien kategorioiden uusintamisen sijaan tarvittaisiin myös sukupuolen merkityksiä purkavia ja eritteleviä palveluita. Kuten Nicehousea tutkineet Heidi Keso, Tarja Pietiläinen ja Satu Ranta-Tyrkkö (1999) painottavat, sukupuolen näkeminen demografisena, väestön kahtia jakavana tekijänä johtaa helposti paitsi sisältöjen ylimalkaisuuteen, myös sukupuolta koskevien stereotyyppien uusintamiseen. Kun tietyt kiinnostuksen kohteet universalisoidaan kaikkia naisia koskeviksi, tulevat yritykset puhutella tätä homogenisoitua ryhmää melko varmasti epäonnistumaan. Feministinen tutkimus on problematisoinut yleistason naisista puhumisen ja nostanut esille yleistason puheen sisältämät normit, sulkeistamiset ja rakenteelliset etuoikeudet kysymällä *mistä* naisista oikein puhutaan? Yleistävä puhe naisista, naiseudesta ja naisellisuudesta on aina normatisoivaa ja sulkee pois naisten välisten erojen ja valtasuhteiden huomioimisen. Samalla se nostaa sukupuolen hallitsevimmaksikin minäkategoriaksi, jolloin muut paikantuneisuuden muodot painuvat sekundäärisiksi. Edelleen yleistävä puhe edellyttää tietyn naiseuden nostamista yleisen naiseuden malliksi, mikä on usein merkinnyt valkoisen, keskiluokkaisen heteronaisen "universaaliutta". (Ks. Rich 1986, 214-219; Butler 1990, 3-5.)

Yleistävä naispuhe ja siihen liittyvä merkitysten tyypistäminen toistuu palvelusivustojen ohella niin tasa-arvo -eetoksen motivoimissa mietinnöissä kuin opaskirjoissakin. Nämä tekstit käyttävät useimmiten runsaasti tilaa selvittääkseen tietoverkkojen rakennetta, Internet-yhteyden edellyttämiä laitehankintoja ja nettikulttuuria laajemminkin, mutta sukupuoliero on niissä aina jokin annettu, itseselvää, jo ymmärretty asia. Koska Naiset (ja Miehet) jo tunnetaan ja tiedetään, ongelmaksi muodostuu lähinnä heitä tyydyttävien käyttötapojen ja sisältöjen löytäminen, mikä on kuitenkin osoittautunut hyvin vaikeaksi. Voidaankin ajatella, että käyttäjien puhutteluyritysten epäonnistuminen juontuu osin keskusteluissa kiertävien sukupuoliymmärrysten jäykkyydestä ja epäanalyttisyydestä. (Vrt. Keso, Pietiläinen ja Ranta-Tyrkkö 1999.) Kun naisia puhutellaan yhtenäisenä joukkona, harva tunnistaa itsensä puhuttelusta. Melko varmaa ainakin on, ettei tällainen haluttomuus antaa tilaa moninaisuuksille tule edesauttamaan otostani leimaavan "naisongelman" ratkaisemista.

Lämpimimmät kiitokseni marraskuisen Teknologia, talous ja paikalliset tulkinnat -seminaarin osallistujille kannustavista kommentista ja kritiikistä artikkelini esitelmäversioon.

Viitteet

- 1 Järvinen 1996, 218.
- 2 Ks. <http://fi.soneraplaza.net/ellit/artikkeli/arkista/0,2256,kolumni,00.html> (11.11.99)
- 3 <http://fi.soneraplaza.net/MEPLA/Messageboard/CDA/browseMessage/0,2141,boardId-48,00.html> (11.11.99)
- 4 <http://fi.soneraplaza.net/MEPLA/Messageboard/CDA/viewMessage/0,2147,messageId-180902,00.html> (22.11.99)

Verkkosivustot

Aatami ja Eeva, portti.saunalahti.fi/forum/aatamijaeeva/ (11.11.99)
Always a woman, www.always.com (11.11.99)
Ellit, www.soneraplaza.fi/ellit (11.11.99)
Libresse Secret Garden, www.libresse.fi (11.11.99)
Libresse Xpress www.libresse.com (11.11.99)
Me Naiset www.menaiset.fi (11.11.99)
Nicehouse, www.nicehouse.fi (11.11.99)
Tampax community for women, www.tampax.com/ (11.11.99)

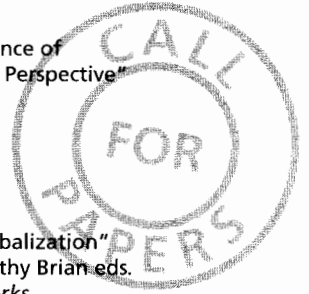
Kirjallisuus

- Althusser, Louis (1984)
Ideologiset valtiokoneistot. Jyväskylä: Kansankulttuuri & Vastapaino.
- Bhabha, Homi K. (1992)
"The Other Question: The Stereotype and Colonial Discourse". Teoksessa Mandy Merck (toim.) *The Sexual Subject : A Screen Reader in Sexuality*. London and New York: Routledge.
- Butler, Judith (1990)
Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity. London and New York: Routledge.
- Butler, Judith (1999)
"Sukupuoli liekeissä: haltuunoton ja kumouksellisuuden kysymyksiä." *Lähikuva* 2-3/1999.
- Foucault, Michel (1980)
"Power and Strategies". Teoksessa *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. New York: Pantheon Books. (1977)
- Gilbert, Pam, and Taylor, Sandra (1992)
Fashioning the Feminine: Girls, Popular Culture and Schooling. Sydney: Allen and Unwin (1991).
- Järvinen, Petteri (1996)
Internet – muutostekijä. Juva: WSOY.
- hooks, bell (1992)
"Representing Whiteness in the Black Imagination". Teoksessa Lawrence Grossberg, Cary Nelson ja Paula Treichler (toim.), *Cultural Studies*. New York and London: Routledge.
- Keso, Heidi, Pietiläinen, Tarja and Ranta-Tyrkkö, Satu (1999)
"Grounding Business Idea on Gender – The Case of Nicefactory, Ltd." Paper presented at Women's Worlds 99, The 7th International Interdisciplinary Congress on Women. Tromsø, Norway.
- Koivunen, Anu (1995)
Isänmaan moninaiset äidinkasvat: sotavuosien suomalainen naisten elokuva sukupuoliteknologiana. Turku: SETS.
- Lauretis, Teresa de (1989)
Technologies of Gender: Essays on Theory, Film, and Fiction. London: Macmillan.
- Lorber, Judith (1994)
Pradoxes of Gender. New Haven and London: Yale University Press.
- Pulkkinen, Tuija (1993)
"Keinotekoista seksiä? Luonto, luonnottomuus ja radikaali sukupuolipolitiikka". *Tiede & Edistys* 4/1993, 298-313.
- Pulkkinen, Tuija, (1996)
The Postmodern and Political Agency. Department of Philosophy, University of Helsinki.
- Rautio, Kristiina ja Kolari, Jukka (1999)
Netti ja naiset. Jyväskylä: Gummerus.
- Rich, Adrienne (1986)
"Notes Toward a Politics of Location". Teoksessa *Blood, Bread, and Poetry: Selected Prose 1979-1985*. New York and London: W. W. Norton.
- Spigel, Lynn, and Mann, Denise (1992)
"Introduction". Teoksessa Lynn Spigel and Denise Mann (eds.), *Private Screenings: Television and the Female Consumer*. Minneapolis and London: University of Minnesota Press.
- Stone, Sandy (1996)
The War of Desire and technology at the Close of the Mechanical Age. Cambridge and London: MIT Press.
- Tainio, Liisa (1999)
"Opaskirjojen kieli ikkunana suomalaisen parisuhteeseen". *Naistutkimus – Kvinnoforskning* 1/1999.
- Tasa-arvo ja tietoverkot. Liikenneministeriön julkaisuja 10/1998. Espoo: Edita.
- Tichi, Cecelia (1991)
Electronic Hearth: Creating an American Television Culture. New York and Oxford: Oxford University Press.
- Turkle, Sherry (1995)
Life on the Screen: Identity in the Age of the Internet. New York: Simon and Schuster.
- Witmer, Diane, and Katzman, Sandra (1998)
"Smile When You Say That: Graphic Accents as Gender Markers in Computer-Mediated Communication". Teoksessa Fay Sudweeks, Margaret McLaughlin ja Sheizaf Rafaeli (toim.), *Network & Netplay: Virtual Groups on the Internet*. Menlo Park, Cambridge and London: AAAI Press and The MIT Press.

Viestintä, viisaus ja vastuu 4. – 5.2.2000

Lisääntykö viisaus informaatioyhteiskunnassa? Kuka kantaa vastuun verkossa?
Miten maailmankylässä viestitään? Monitieteiset viestinnän tutkimuksen päivät järjestetään
Taideteollisen korkeakoulun uudessa, Lume-mediakeskuksessa, Hämeentie 135 C, 00560 Helsinki

- Pe 4.2. klo 13.00 Päivien avaus
klo 13.15-14.45 Noshir Contractor (USA)
University of Illinois at Urbana-Champaign, "Emergence of
communication networks: A Self-organizing Systems Perspective"
Lue lisää: www.tec.spcomm.uiuc.edu/nosh/
- klo 15.15-18.00 Työryhmät kokoontuvat
klo 18.00- Illanvietto Yleisradion Isossa Pajassa
- La 5.2. klo 10.00-12.00 Työryhmät kokoontuvat
klo 13.00-14.00 Roza Tsagarousianou (UK)
University of Westminster, "Diasporic media and globalization"
Lue lisää: Roza Tsagarousianou, Damian Tambini, Cathy Brian eds.
Cyberdemocracy: Technology, Cities and Civic Networks.
- Klo 14.15-15.30 VVV-paneelikeskustelu (Nordicom)

- Osallistumismaksu 100 mk / 30 mk (perustutkinto-opiskelijat)
- Lähetä ilmoittautumiset (nimi, osoite ja perusopiskelijoilta yliopisto & laitos) **10.1.2000 mennessä** sähköpostitse marko.ampuja@yle.fi tai postitse Tiedotusopillinen yhdistys, Viestinnän laitos, PL 54, 00014 Helsingin yliopisto
- Ilmoittautumisen jälkeen saat postitse tilisiirtolomakkeen, jolla voit maksaa osallistumismaksun
- HUOM! Samalla osallistumismaksulla pääset myös Wanhassa Satamassa 2. - 3.2.2000 järjestettävään Tieto 2000-messutapahtumaan!

TYÖRYHMÄT – paperiehdotukset ja abstraktit pikaisesti suoraan työryhmien vetäjille!

Identiteetti, tila ja mediamaisema, Inka Moring ja Sanna Valtonen, inka.moring@helsinki.fi, sanna.valtonen@helsinki.fi, puh. 09-191 7849

Informaatio- ja viestintäteknikoiden käyttö organisaatioiden sisällä ja välillä, Pertti Hurme, hurme@jyu.fi, puh. 014-2601515

Mediaetiikka. Onko etiikalle tilaa yhteiskunnassa? Jaakko Lehtonen ja Kaarle Nordenstreng, jlehtone@jyu.fi, puh. 014-601524, tikano@uta.fi, puh. 03-2156292

Kulttuuri, viestintä, estetisoituminen, Ossi Naukkarinen, ossi.naukkarinen@uiah.fi

Monikulttuurisuus, etnisyys ja rasimi mediassa, Mari Maasilta, timama@uta.fi, puh. 03-215 6027, faksi 215 6248

Osallistavan viestintätutkimuksen työpaja, Vuokko Jarva ja Marja-Liisa Viherä, vuokko.jarva@helsinki.fi

Poliittinen viestintä – vaalien kynnyksellä, Pekka Isotalus, isotalus@jyu.fi puh. 014-2601517, faksi 014-2601511

Pyhä Journalismi ja sen tutkimus, Risto Kunelius, tiriku@uta.fi, puh. 03-2157482, faksi 03-2156248

Reklaamista life-stylespotteihin – näkökulmia suomalaisen mainonnan historiaan, Jukka Kortti, kortti@yahoo.com, puh. 09-191 8956,

Teknologiavälitteinen vuorovaikutus, Maarit Valo, valo@jyu.fi, puh. 014-260 1518, faksi 014-260 1511

Terveysviestintä, Maija Gerlander ja Sinikka Torkkola, gerlande@jyu.fi, puh. 014-260 1546, sinikka.torkkola@uta.fi, puh. 03 -2157953

Valon veljistä verkkoihin – elokuvatutkimuksen ryhmä, Henry Bacon, henry.bacon@sea.fi, puh 09-6154 0261

POSTERIT

Päivien teemaan liittyviä tutkimuksia ja opinnäytetöitä voi esitellä myös posterin muodossa. Posterit tarjoaa erinomaisen mahdollisuuden esimerkiksi tutkimuksen tavoitteiden, menetelmien ja päätulosten tiiviiseen esittämiseen sekä visuaaliseen havainnoillistamiseen. Posterinäyttely yhteydessä tekijä voi jakaa myös kirjallista materiaalia tutkimuksestaan. Esittelijä vastaa itse posterin näytteillepanosta. Posterinäyttely on esillä Lume-mediakeskuksessa viestinnän tutkimuspäivien ajan. Posterin aihe ja lyhyt kuvaus sisällöstä **10.1.2000 mennessä** Marko Ampujalle marko.ampuja@yle.fi

Tutkimuspäivien järjestäjät: Tiedotusopillinen yhdistys - Prologos, puheviestinnän yhdistys - Suomen Elokuvatutkimuksen Seura - Suomen Estetiikan Seura - Suomen Semiotiikan Seura - Taideteollinen korkeakoulu - Tulevaisuuden tutkimuksen seura - Viestintätutkimuksen seura

Lisätietoja: www.uta.fi/tiedotustutkimus/TOY